

Uppdaterad 20 aug 2005 01:05

Varning för expansiv finanspolitik

■ Kolumn

Lars
Jonung

NU HÖJS RÖSTER FÖR ATT ÖKA EFTERFRÅGAN i svensk ekonomi med hjälp av större statliga utgifter. Syftet är att minska arbetslösheten - "att få hjulen att snurra". I debatten talas om en renässans för keynesianismen, teorin för aktiv finanspolitik. Senast har statsministern och finansministern signalerat förslag i denna riktning.

Det vore olyckligt om dessa propåer skulle omsättas i praktisk handling. Tre tunga argument talar nämligen mot finanspolitisk stimulans i dagens läge.

För det första lider vi inte brist på efterfrågan i svensk ekonomi. Exporten går som på räls. Räntan är unikt låg. Penningpolitiken är således extremt expansiv. Risken för överhettning på fastighetsmarknaden är betydande. Finanspolitiken är redan expansiv i den bemärkelsen att endast kreativ bokföring håller de statliga utgifterna under utgiftstaket. Till råga på allt har regeringen i praktiken övergivit sitt mål att skapa ett överskott i de offentliga finanserna på två procent av BNP över konjunkturcykeln.

Efterfrågepolitiken, det vill säga penningpolitiken och finanspolitiken tillsammans, är inte för stram, snarare gäller motsatsen. Dessutom verkar bättre tider vara på väg. Att då blåsa på med ytterligare stimulans vore som att spruta bensin på konjunkturbrasan för att släcka den.

För det andra sätter den moderna forskningen ett stort frågetecken kring finanspolitikens användbarhet. Skälen är flera. En aktuell invändning framhäver att förutsättningarna för aktiv konjunkturpolitik förändrades på ett fundamentalt sätt när Sverige avskaffade valutaregleringen och övergav den fasta växelkursen i början av 1990-talet. Med fria kapitalflöden över gränserna och flytande kronkurs är finanspolitiken i stort sett ineffektiv när det gäller att styra storleken på BNP och sysselsättningen.

DENNA SLUTSATS BYGGER PÅ FÖLJANDE MEKANISM. Ökade statliga utgifter och därmed ökad efterfrågan driver upp räntan. Den högre räntan pressar upp den svenska växelkursen, vilket gör svensk export dyrare i utlandet och vår import billigare. Teorin säger i korthet att ökade statliga utgifter leder förr eller senare till en större offentlig sektor på bekostnad av en tillbakaträngd exportindustri - men inte till högre BNP och sysselsättning totalt sett.

Detta är inte ett önskvärt utfall i dag. Vår export utmanas redan av konkurrens från länder med låga lönekostnader och billiga produkter. Den svenska offentliga sektorn, troligen den mest omfattande i något västland, är snarast överdimensionerad.

FÖRUTOM DETTA NYA ARGUMENT FINNS ALL DEN GAMLA kritiken kvar som betonar de orimliga informationskrav som ställs på ansvariga beslutsfattare. Teorin för en framgångsrik aktiv konjunkturpolitik förutsätter nämligen en allseende och allvetande överhet som styr och ställer i finansdepartementet.

Verklighetens finansminister är inte allseende, hans prognoser om framtiden träffar ständigt fel. Han är inte allvetande, han vet varken vilken ekonomisk modell som är den

korrekta eller vilken dos av stimulans som är den rätta. Inte nog med det, han vet inte ens när det är bäst att ta medicinen - om han nu skulle ha turen att få tag på den rätta fiskala dunderhonungen.

De vetenskapliga utvärderingarna, såväl i Sverige som internationellt, utmynnar i ett nedslående resultat. Aktiv finanspolitik är ett så trubbigt och riskfullt verktyg att det bästa vi kan göra är att inte använda det. Inlåst i redskapsboden gör den ingen skada.

För det tredje styrs dagens finanspolitik av taktik inför valet nästa år. Regeringen bör ju utforma sina konjunkturåtgärder med hänsyn till efterfrågeläget i svensk ekonomi, inte efter den politiska konjunkturen. Men så är inte fallet i det verkliga livet. Statsmakten påverkas av såväl partitaktiska som samhällsekonomiska hänsyn. Vår historia visar att expansiv finanspolitik ofta har använts av regeringar för att bättra på chansen för att bli återvald. Efter valet kommer svångremmen.

DETTA MÖNSTER SÅG VI SENAST FÖR FYRA ÅR SEDAN. Ökningen i offentlig konsumtion före riksdagsvalet 2002 följdes av åtstramning. När regeringen väl bärgat valsegern var det dags att bryta eller skjuta upp de expansiva vallöftena. Det är nu bäddat för repris. Statsministern lovar fler jobb i den offentliga sektorns regi. Det finns tillräckligt många väljare som har kort minne eller bristande kunskap för att knepet skall lyckas igen.

De svåra utmaningarna för den ekonomiska politiken finns för närvarande på utbudssidan i form av hämmande regleringar, ett snedvridande skatte- och bidragssystem och en stel lönebildning. Tillsammans förhindrar de full sysselsättning och håller tillbaka tillväxten. Receptet mot dessa sjukdomar heter utbudspolitik, inte efterfrågepolitik.

Här gäller det bland annat att avreglera arbets-, varu- och bostadsmarknaden för att skapa bättre effektivitet och mer konkurrens. Förvisso utmanar en sådan politik starka och välorganiserade grupper som gynnas av de befintliga systemen. Men på lång sikt vinner vi alla.

EFTER FLERA MISSLYCKADE konjunkturpolitiska experiment under det senaste kvartsseket har vi till slut fått ett tak för de statliga utgifterna och fastare ramar för den offentliga sektorns budget. När vi nu äntligen lyckats pressa ned den farliga anden i den finanspolitiska flaskan, bör vi inte släppa ut honom igen - hur frestande det än kan verka på kort sikt.